

Beste leden en relaties,

Hierbij onze **VIJFTIGSTE** HWR nieuwsbrief. Wat in 2021 ooit begon om onze leden in de coronaperiode toch van nieuws te kunnen voorzien, is nu uitgegroeid tot een volwaardige nieuwsbrief. Niet alleen voor HWR-leden, maar voor al onze in het Reuselse erfgoed geïnteresseerde relaties en ook voor een keur aan regionale heemkundeorganisaties.

Onze eerste nieuwsbrief kende 5 jaar geleden zo'n 75 lezers, het huidige aantal abonnees zit al ruimschoots boven de 300. Al met al een signaal dat er volop belangstelling bestaat voor algemeen heemkundig nieuws en voor het Reuselse heemnieuws in het bijzonder.

Deze jubileum-nieuwsbrief brengt weer de nodige heemkundige nieuwtjes en wetenswaardigheden bij al onze lezers.

Veel informatief leesplezier toegewenst namens de HWR Werkgroep Communicatie.

Katholieke Vrouwen Beweging ontvangt HWR

Op woensdag 11 maart was onze HWR in MFA de Kei te gast bij de KVB Reusel die graag wat meer kennis wilde opdoen van de geschiedenis van Reusel.

Enkele HWR leden hadden zich grondig voorbereid voor een heemkundige presentatie. Na de opening door de voorzitter werd het verloop van de tweede wereldoorlog in vijf onderdelen met een indrukwekkend verhaal, ondersteund door heftige beelden, aan het publiek gepresenteerd. Hierbij sprak met name de geschetste angstige situatie voor de bewoners in die periode erg aan.

Na de pauze was het thema totaal anders, een leuke en herkenbare vergelijking van het dagelijks leven in de vorige eeuw vergeleken met de huidige tijd.

Het laatste onderdeel gaf een goede, maar wel beperkte blik op het materieel erfgoed van HWR en de vroegere landbouw waarbij de ontginning van de Reuselse heidevelden centraal stond. Na een langdurig applaus van het aandachtig publiek volgde nog een tombola waarna men, al dan niet met een prijs, huiswaarts keerde.

De nieuwe Schééper is weer verschenen

Het nieuwste nummer van de Schééper - het kwartaalblad van de HWR – is weer van de drukpers gerold. In deze nieuwe uitgave (nummer 148) natuurlijk weer diverse interessante heemkundige verhalen. Daarbij staan veel oude foto's afgebeeld, zodat het niet alleen een interessant lees -, maar ook weer een mooi kijkblad is geworden.

Enkele jaren geleden werd in het riviertje de Reusel in Lage Mierde een oud geweer (voorlader) gevonden. Ondanks de ouderdom (± 175 jaar) was het tamelijk goed behouden gebleven, omdat het al die tijd in een min of meer zuurstofarme omgeving had gelegen. Het geweer is inmiddels mooi gerestaureerd en opgenomen in de collectie van het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten in Den Bosch. Het is nu tijdelijk tentoongesteld in onze Heemkamer in de Kei, waar iedereen het kan komen bewonderen. Bernard Flerackers vertelt hierover.

De oude voorlader tentoongesteld bij de HWR.

Andere onderwerpen die aan bod komen:

- Voor zijn serie "In gesprek met ..." ging Thijs van der Zanden op de koffie bij de 89-jarige Wies van de Laar-Wigman. Hij beschrijft in deze aflevering haar levensloop. Zij is de zesde in de rij van 12 kinderen uit het grote gezin van de uit Gelderland komende Dries Wigman en Maria Joosten. Ze groeide op in de Lensheuvel, waar haar ouders een aannemersbedrijf runden.

- Het jaar 1746 was een echt rampjaar voor Reusel. De oorzaak was de uiterst besmettelijke ziekte dysenterie, die destijds een groot aantal slachtoffers maakte. De ziekte was beter bekend onder de naam "rode loop". Jos Castelijns heeft uitgezocht, dat tot op de dag van vandaag een ramp van een dergelijke omvang zich in ons dorp nooit meer heeft voorgedaan.

- Palmpasen en Pasen - in Reusel zijn deze dagen al generaties lang een moment van bezinning, verbondenheid en traditie. Maar hoe zijn deze feesten ontstaan? Hoe werden ze vroeger gevierd in ons dorp en hoe beleven we ze nu? Nanny 't Hart maakt een korte verkenning door het verleden en heden.

- In "Witte nog van vruger" verhaalt Wil Gijbels over tradities en gewoontes die er vroeger bestonden omtrent verkering en huwelijk. Vóór de trouwerij ging men op vrijersvoeten. De juiste partner moest gevonden worden. Tegenwoordig swipe je daarvoor naar links of rechts op een scherm. In de vorige eeuw moest je daar andere acties voor ondernemen.

- In zijn natuurrubriek "Over veugeltjes en andere bisjes" vertelt Jos Laarakker deze keer over de kippen.

- Adriaan Larmit, een achtjarige weesjongen uit Antwerpen werd in 1740 min of meer toevallig in Reusel ondergebracht bij het echtpaar Aert Tops en Adriaantje Hoeten in de Voort. Daardoor kreeg hij de kans en greep die met beide handen aan om hier zijn leven op te bouwen. Thijs van der Zanden zocht uit dat hij de eerste Larmit was die zich hier vestigde en daarom dan ook terecht de stamvader van alle afstammelingen van Larmit in de Kempen genoemd mag worden.

- Het laatste artikel gaat verder met de Reuselse geschiedenis (deel 19).

Misschien vindt u het leuk om een abonnement als cadeautje te geven aan ouders, grootouders of vrienden. Aanmelden kan per e-mail: adminscheeper@heemkundereusel.nl
Veel leesplezier!

De Heemkunde Werkgroep Reusel was jarig

De Heemkunde Werkgroep Reusel werd op 16 maart 1971 opgericht met als doel *“het bevorderen van de belangstelling voor en de kennis van eigen omgeving, volk en gebruiken en heemkundig waardevolle overblijfselen”*.

Het initiatief tot oprichting werd genomen door Graort Janssen, Hein Horsting en Wim van Gompel.

Een 55-jarig bestaan - niet echt een groots jubileum, maar wel een mijlpaal om even te memoreren.

Uitbreiding HWR bidprentjes collectie

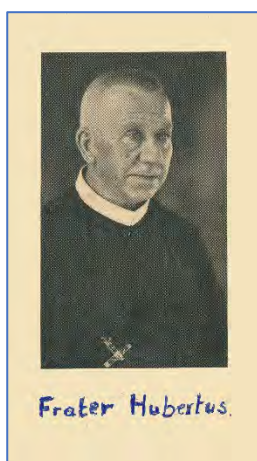
Onlangs hebben we onze al forse collectie bidprentjes op de HWR website weer kunnen vergroten. Dit was mogelijk dankzij de inzet van enkele van onze actieve leden. Zij hebben ruim 600 nieuwe bidprentjes gedigitaliseerd en beschreven. In totaal zijn er nu zo'n 6300 bidprentjes van Reuselse inwoners beschikbaar en zichtbaar voor genealogen.

Ga hiervoor naar ons HWR Collectie Portal en selecteer de bidprentjes:

www.heemkundereusel.nl/collecties.html

Van de bidprentjes zijn (indien aanwezig) zowel de voorzijde als de achter- of binnenzijde gedigitaliseerd en opgenomen. Er zijn uitgebreide zoekmogelijkheden zoals geboorte- en overlijdensplaats, sorteren op datum en specifiek zoeken op voornaam en geslachtsnaam is ook mogelijk.

Onze collectie van bidprentjes is niet alleen leuk om zomaar wat overleden familieleden op te zoeken, maar ook erg waardevol bij uitgebreid genealogisch onderzoek naar je voorouders.

+

Frater Hubertus.
= Frans Heesters.
Geboren 8 juli 1867
in den Bosch.
8-9-1884 Noviciaat Tilburg.
28-8-1888 Eeuwige Geloften
1-6-1908 naar Reusel. Hoofd
van de jongensschool.
19-8-1933 naar Tilburg.
Administratie Moederhuis.
28-10-1946 overleden in het
Moederhuis in Tilburg.

Het meest bijzondere bidprentje in deze recente aanvulling is een handgeschreven exemplaar van Frater Hubertus. Hij was hoofd van de Jongensschool in Reusel van 01-06-1911 tot 19-08-1933. Zijn wereldse naam was Frans Heesters, geboren op 08-07-1867 in Den Bosch.

Uit de bibliotheek van de HWR

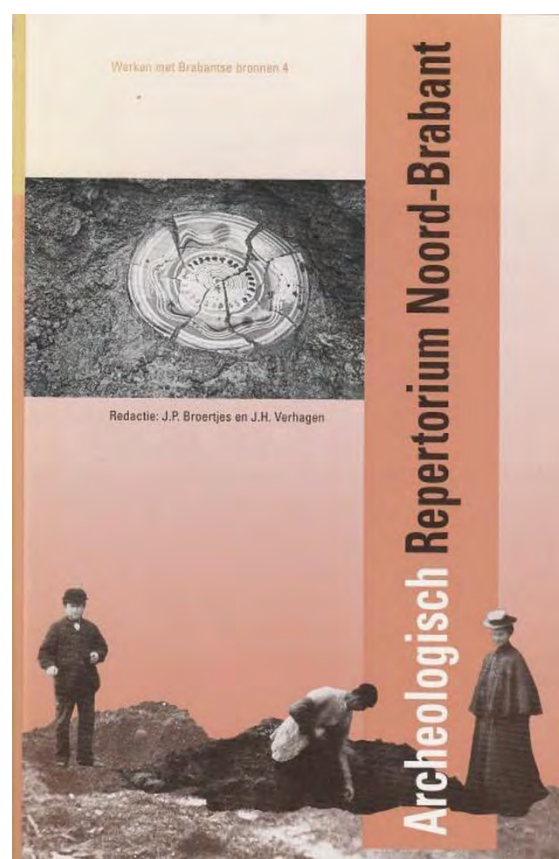
Archeologisch Repertorium Noord-Brabant

Samengesteld door J.H. Verhagen

Onder redactie van J.P. Broertjes, met medewerking van Archeologische Sectie van het Noordbrabants Genootschap

Werken met Brabantse Bronnen deel 4.

's-Hertogenbosch, 1997, 294 blz.

Geschiedenis van het archeologisch onderzoek in Noord-Brabant. Het werk vormt een belangrijk fundament voor archeologisch onderzoek, beleidsvorming en educatie in de regio. Het bevat onder meer een register op auteursnamen en registers met gemeentenamen met indeling van de vondsten per archeologische periode. Verder overzichten van publicaties betreffende de geschiedenis van de archeologie in Noord-Brabant en ook provinciale en regionale overzichtswerken.

Uit het HWR archief

Wolven gezien door Paulus Maes.

[2 april 1750]

Rechterlijk Archief Bladel, Inv. 43 folio 372 – 373.

Compareerde voor schepenen in Reusel dese getekent hebbende Willem Cornelis ende Paulus Maes, inwoonderen binnen Reusel quartiere van Kempeland Meijerij van 's Bosch portage van haar hoog: mog: de heeren staten generaal der verenigde Nederlanden, jongelingen ter eere staende ter goeder naem en faeme, dewelke verklaeren ende bekennen onder presentatie van eede des gerequireert ten alle tijden, voor alle heren hoven wetten ofte gereyten te presenteeren en af te leggen dat sij op maandag geweest sijne, den 23e maert deses jaers 1750 des avonts omtrent elfuuren sijn geweest ter plaetse nenaemt de Groene Straet binnen Reusel digte bij de bieste kooij, dat sij aldaer hebben gehoort een eijsselijk gehuijl van wolven, 't geene haer niet min ontsetten, egter te rade waren geworden sig te separeren des dat Willem Cornelis inde voornoemde Groenstraet is gebleven en Paulus Maes sig naer de Peggestraet heeft geplaeft om soo vervolgens eenkons ofte wagten en tegen die wolven met een snaphaen die sij bij sig hadden, te wagen, waer op het gebeurt is dat Willem Cornelis eersten comparant van sig inde voorschreven Groenstraet of bistekooij in een verscholen hoeck van een gragt geplaeft hebbende naar een kort wijlig verblijf aldaer heeft sien aenkomen twee groote vervaerlijke wolven dat een van die dieren doen hij sijn snaphaen begoeten te roeren hem gewaer is geworden en agterwaerts gedeijnst is, dog den tweeden hem passeerend sijn snaphaen met grof loodt geladen daer op gelost heeft en agter sijn voorste poten omtrent het hart of in den buijk getroffen heeft, des den selve terugge geweken is to op sekeren akker, toebehorende Matijs Schroeven in de Lensheuvel alwaer deselve is blijven liggen, dat sij comparanten sig als doen samen voegden en de wolf aldaer hebben gevonden, egter hem niet durven naderen, hebben nog eens op hem geschoten en door de kop geraekt, des hij aldaer is gestorven en sijn mede gestaan en gecompareert Dirk vander Ceelen den jongen ende Hendrik Dirckx den jongen mede inwoonderen binnen Reusel voornoemt beijde van competenten ouderdom dewelke onder presentatie als voren verclaerden dat sij de geseigde snaphaen schooten, als daer digt bij wonende, te dier tijt seer distinctielijk hebben gehoort en dat daer op aenstonds de eerste deponenten met den wolf die nog warm was sijn komen slepen tot aen de deur van hem Dirk vander Ceelen alwaer sij deponenten alle te samen den wolf hebben gevisiteert en bevonden te sijn eenen oudere moijerwolf.

Tekening van een wolvenjacht met snaphaen, dorsvlegels en spiesen.

Eijndigende hier mede deese haere waeragtige verklaringe gevende voor redenen van welwetenheijt als in textu prelecture hebben gepresisteert en verclaert allent selve alsoo waragtig te wesen

Aldus gedaen ende verclaert ter presentie van Foost Rooijmans en Hendrik Wijnants schepenen, die dese neffens de deponenten en mij secretaris ten schepenregister eijgenhandig hebben ondertekent op heden in Reusel den tweede april 1750.

Ontwikkeling zoekmogelijkheden op de website van het Nationaal Archief

Vanaf eind maart kun je op de website van het Nationaal Archief met een nieuwe zoekmogelijkheid door de collectie zoeken. Met deze nieuwe functionaliteit wordt het mogelijk om niet alleen door de beschrijvingen van archiefstukken (de archiefinventaris) te zoeken, maar ook door de tekst van gedigitaliseerde archiefstukken zelf.

Al jaren publiceert het Nationaal Archief tientallen miljoenen scans van archiefstukken. Tot nu toe waren deze scans alleen te bekijken, maar niet op inhoud te doorzoeken. Met het omzetten van de plaatjes van de scans in voor mensen en machines leesbare tekst is dit vanaf

nu wel mogelijk. Als eerste is een deel van het archief van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) doorzoekbaar gemaakt met behulp van kunstmatige intelligentie (automatische transcriptie). Daarna zullen andere archieven volgen.

Een nieuwe zoekmogelijkheid betekent ook een nieuwe weergave van het zoekscherm en de viewer. Zo toont de vernieuwde zoekpagina voortaan niet alleen in welk archief je zoekterm gevonden is, maar ook in welk specifiek archiefstuk (inventarisnummer). Verder kun je zoekresultaten filteren, bijvoorbeeld op openbaarheid van de archiefstukken. De pagina waarop de archiefinventaris te zien is, heeft een geheel nieuwe indeling gekregen en is voorzien van filters. Ook de weergave van de viewer is aangepast en klaargemaakt om naast de scans van het archiefstuk, ook een transcriptie van de tekst te tonen.

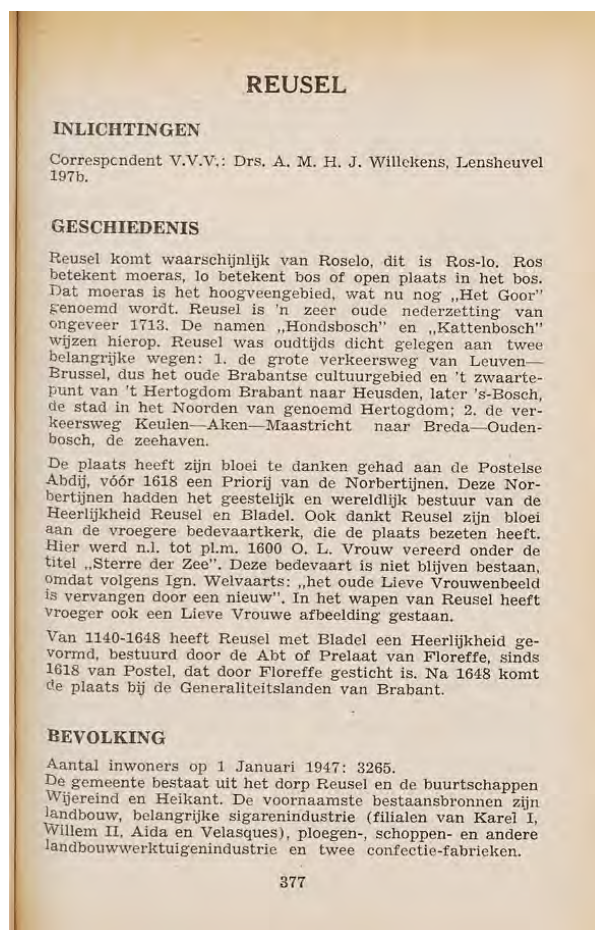
Delpher voegt 70.000 nieuwe boeken toe

De komende maanden voegt Delpher ongeveer 70.000 nieuwe boeken toe. De titels komen in 3 fasen tussen nu en mei beschikbaar. Vanaf nu kun je de eerste 24.000 titels bekijken. Delpher is een dienst van de KB.

De nieuwe boeken komen uit erfgoedcollecties van onder andere Tresoar, Universiteitsbibliotheek VU, Protestantse Theologische Universiteit en de KB. Je vindt historische schoolboeken, kerkelijke geschiedenis, wetenschappelijke publicaties en meer terug.

Je vindt op Delpher een themapagina waar een aantal nieuwe boeken uitgelicht wordt. Ook vind je hier de volledige titellijst. Vanwege auteursrecht is een klein deel van de titels alleen in de KB te bekijken. Dit is voorlopig de laatste grote release met boeken.

Onder de nieuwe aanwinsten bevindt zich een boek met als titel "*Reisboek voor Noord-Brabant*". Het boek werd in 1948 uitgegeven door de Provinciale Vereniging voor Vreemdelingenverkeer in Noord-Brabant. Uiteraard komt ook Reusel in deze reisgids voor.

Reisboek voor Noord-Brabant - 1948 - pagina 377

Na deze eerste release worden in april bijna 23.000 titels verwacht. In mei volgen nog eens 23.000 titels.

Het verhaal van Nederland – de Tweede Wereldoorlog

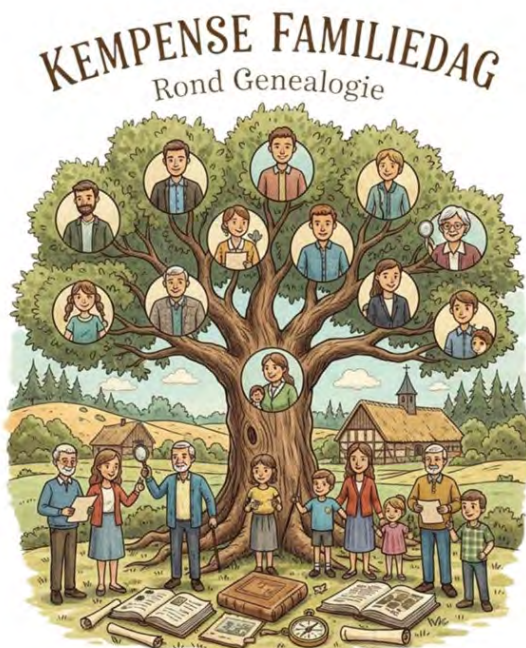
Na het succes van Het verhaal van Nederland (2022), Het verhaal van Nederland- Oranje Nassau (2024), en Het verhaal van Nederland- Amsterdam (2025), volgt nu Het verhaal van Nederland - De Tweede Wereldoorlog. Zeven afleveringen van 50 minuten waarin Daan Schuurmans de kijker mee terug neemt naar een duistere periode in onze geschiedenis. Van de onheilspellende jaren '30 met de opkomst van het nationaalsocialisme, via de zware bezettingstijd in Nederland, tot en met de gewelddadige oorlog in Indonesië. Het is een verhaal over moed, vrees, verbittering en (wan)hoop. Het gaat ook over keuzes die Nederlanders moesten maken in onmogelijke situaties en de dilemma's waar zij voor kwamen te staan – keuzes die het slechtste of het beste uit hen naar boven haalde.

De TV-serie Het verhaal van Nederland – De Tweede Wereldoorlog bestaat uit 7 afleveringen van 50 minuten die vanaf 25 maart t/m 6 mei op woensdagen worden uitgezonden na het NOS Achtuurjournaal op NPO 1. De afleveringen zijn wekelijks terug te kijken via NPOstart. Hier kijk je ook wekelijks al een uitzending vooruit.

Kempense familiedag voor genealogen

De meeste mensen kennen hun ouders en grootouders. Van de overgrootouders is al veel minder geweten en verder in het verleden loert het onbekende. Maar samen vormen zij onze familiegeschiedenis. Wie waren zij en waar woonden ze? Wat deden ze als kostwinning en wat maakten ze mee tijdens hun leven? Hebben wij nog eigenschappen van die voorouders?

Zondag 10 mei, 10u – 17u
CC De Werft – Geel

Familiekunde Vlaanderen regio Kempen, het Stadsarchief Geel en het Geels Geschiedkundig Genootschap (GGG) organiseren een Kempense familiedag voor genealogen. Op 10 mei leer je van 10.00 tot 17.00 uur meer over genealogie in het Cultureel Centrum De Werft in Geel. Tijdens een standenmarkt van verenigingen en lokale partners kan je jezelf verdiepen in stamboomonderzoek, lezingen, databanken en nog veel meer. Onder andere een geleid bezoek aan het Stadsarchief Geel.

Duik mee in je verleden!

Gratis toegang tot alle activiteiten.

Theo Cuijpers Brabants Heem overleden

Wij ontvingen het bericht dat Theo Cuijpers, bestuurslid van Brabants Heem, op 3 maart op 77-jarige leeftijd in Tilburg is overleden. Theo was voor onze HWR de persoon die voorging in de regiovergaderingen en wij hebben hem leren kennen als deskundig en bevlogen bestuurder van Brabants Heem.

Recent mochten wij hem nog begroeten in MFA de Kei tijdens het Congres Kempens Geheugen waarvan hij ook bestuurslid was.

De afscheidsceremonie van Theo heeft plaatsgevonden op woensdag 11 maart in Goirle.

Jubileum Heemkundekring De Heerlijkheid Oirschot

Onze collega-vereniging in Oirschot, de Heemkundekring De Heerlijkheid Oirschot, viert dit jaar haar 75-jarig jubileum en wij willen hen van harte gelukwensen met het behalen van deze geweldige mijlpaal.

Wij wensen hen nog vele actieve en vruchtbare jaren en hopen met hen nog vele jaren een positieve bijdrage te mogen bieden aan het erfgoedbeleid van onze gemeenten.

Routegids: Invloed op erfgoed

Erfgoedvereniging Heemschut heeft een nieuwe brochure uitgebracht: "Routegids Invloed op erfgoed". Deze toegankelijke gids laat zien hoe je zelf in actie kunt komen voor erfgoed in je eigen omgeving.

Je leest waar je terechtkunt bij zorgen over erfgoed, hoe besluitvorming werkt en welke stappen je kunt zetten om invloed uit te oefenen. Aan de hand van praktische tips, stappenplannen en inspirerende voorbeelden laat de gids zien hoe je in gesprek kunt gaan met overheden en andere betrokken partijen.

De brochure staat vol praktische tips en inspirerende voorbeelden en is gratis aan te vragen of te downloaden (https://strapicms.heemschut.nl/uploads/Heemschut_Routegids_Invloed_op_Erfgoed_4d0974e90.pdf).

Brabantserfgoed.nl wordt Erfgoed Brabant Verhalen

Groot nieuws voor iedereen met een passie voor Brabant! De digitale schatkamer van onze provincie krijgt een nieuwe naam, een frisse uitstraling en een verbeterd hart. Vanaf nu ontdek je de provincie via Erfgoed Brabant Verhalen: <https://erfgoedbrabantverhalen.nl/>

Met 1,1 miljoen bezoekers, tweeduizend verhalen en ruim een miljoen historische objecten is het platform al jaren dé plek voor nieuwsgierige ontdekkers. Maar om die rijkdom ook in de toekomst toegankelijk te houden, was het tijd voor een volgende stap.

De naamsverandering maakt hopelijk ook een einde aan de verwarring die er de afgelopen jaren bestond tussen Brabantserfgoed.nl en Erfgoed Brabant. Het is nu duidelijk dat wij een onderdeel zijn van Erfgoed Brabant. Andere onderdelen van de organisatie hebben ook een naamsverandering ondergaan, zodat het duidelijk is wie wat doet.

Nieuws vanuit de Kempencollectie

Verschillende musea en heemkundekringen uit de Kempen waaronder ook onze HWR hebben zich verenigd in de Kempencollectie. Via de gezamenlijke website <https://kempencollectie.nl/> kun je digitaal grasduinen tussen ruim 40.000 objecten.

Regelmatig zullen er in deze nieuwsbrief berichten van onze partners te vinden zijn.

Heemkundekring Pladella Villa Bladel

Lezing: Geschiedenis van het onderwijs in Bladel.

Hoe heeft het onderwijs in Bladel zich ontwikkeld door de jaren heen? Bibliotheek De Kempen en Heemkundekring Pladella Villa organiseren een interessante lezing over de geschiedenis van het onderwijs in de gemeente. Bezoekers ontdekken hoe het onderwijs zich vanaf het midden van de vorige eeuw heeft ontwikkeld en welke scholen en onderwijsvormen daarbij een rol speelden. Tijdens deze lezing nemen Cees Bles en Harrie Fiers van Heemkundekring Pladella Villa het publiek mee in het onderwijsverleden van de gemeente. Zij vertellen over de ontwikkeling van het lager onderwijs, bijzonder onderwijs, middelbaar onderwijs en vakonderwijs in Bladel.

Jongensschool met onderwijzerswoning aan de Sniederslaan Bladel.

Ook komt aan bod waar het onderwijs vroeger werd gegeven, welke schoolgebouwen er waren en welke markante figuren een belangrijke rol speelden binnen het onderwijs. Met behulp van foto's en beelden brengen de sprekers deze geschiedenis tot leven. Voor veel bezoekers uit Bladel zal de lezing ongetwijfeld herkenbare en nostalgische herinneringen oproepen aan hun eigen schooltijd.

Wil je meer weten over de geschiedenis van het onderwijs in Bladel? Dan ben je van harte welkom bij deze lezing, maar vooraf aanmelden is gewenst. Dat kan via Activiteiten op www.bibliotheekdekempem.nl Woensdag 8 apr 2026 van 10:30 – 12:00 uur in de Bibliotheek Bladel. Toegang is gratis.

Erfgoedhuis Veldhoven

Het Rijke Roomse Leven in Brabant.

Lezing door René Bastiaanse, voormalig directeur van het Brabants Historisch Informatiecentrum in Den Bosch en bekend van het tv-programma De Wandeling van Omroep Brabant.

De lezing gaat over de katholieke moraal en de gevolgen daarvan voor de economische en sociale ontwikkeling van de Brabantse samenleving. De kans is groot dat de meeste mensen de laatste restjes van het rijke roomse leven in Brabant nog hebben meegemaakt: catechismus, eerste communie, schoolbiecht, misdienaren, processies. De devotie was duidelijk zichtbaar in het openbare leven. Maar het katholieke geloof had ook invloed op het privéleven, tot in de slaapkamer toe. De roomse leer keerde zich immers tegen alles wat naar onkuisheid zweemde.

Dinsdag 12 mei 2026 van 19:30 – 21:30 uur in de Bibliotheek Veldhoven.

Graag vooraf aanmelden via:

<https://www.erfgoedhuisveldhoven.nl/blog/2026/03/13/het-rijke-roomse-leven-in-brabant/>

De entree is €5 en gratis voor leden van Erfgoedhuis Veldhoven.

Kempenmuseum Eersel

Verbouwing in volle gang.

De buitenschuur van het Kempenmuseum is inmiddels flink aangepakt. Na de sloop is het oude dak verdwenen en zie je nu prachtig het houten geraamte van de historische constructie. Even wennen misschien... maar dit is precies waar de vernieuwing begint!

Op deze plek ontstaat straks een nieuw bezoekerscentrum een gastvrije entree, ruimte voor ontvangst, informatie en ontmoeting. Een plek waar iedereen zich welkom voelt.

Nieuwsbrieven

Deze maand ontving het HWR secretariaat diverse nieuwsbrieven van collega verenigingen. Deze zijn hier te lezen:

De Koerier van Brabants Heem – maart 2026 nr 108: <https://is.gd/KHqWpQ>

Nieuwsbrief Erfgoed Brabant – maart 2026: <https://is.gd/kPuphT>

Nieuwsbrief Erfgoed Brabant Verhalen – maart 2026: <https://is.gd/vnonig>

Nieuwsbrief Brabants Heem – maart 2026: <https://is.gd/6xat1k>

Genealogisch tijdschrift “De Twee Kwartieren”
Nederlandse Genealogische Vereniging - afdeling
Kempen- en Peelland – maart 2026:
<https://is.gd/RimSCo>

Nieuwsbrief Regionaal Archief Tilburg – maart 2026: <https://is.gd/w9HWas>

Nieuwsbrief Heemkundekring De Heerlijkheid
Oirschot – maart 2026: <https://t.ly/7bvwd>

Nieuwsbrief Erfgoedhuis Veldhoven – februari 2026: <https://t.ly/J7WfF>

Nieuwsbrief Heemkundekring Amalia van Solms
Baarle-Nassau/Hertog – maart 2026:
https://t.ly/Y_QPL

Nieuwsbrief CBG | Centrum voor
Familiageschiedenis – maart 2026:
<https://t.ly/8JSQI>

Nieuwsbrief Heemkundekring Den Beerschen
Aard - maart 2026: <https://t.ly/FfG7m>

Mededelingenblad Heemkundekring
Weerderheem Valkenswaard – maart 2026:
<https://t.ly/k5iDS>

Nieuwsbrief Heemkundekring Tilborch – maart 2026: <https://t.ly/EC1D>

Heemkunde Werkgroep Reusel heeft ook een facebook pagina. Je kunt ons vinden op:
<https://www.facebook.com/heemkundereusel>

Wil jij onze nieuwsbrief ook regelmatig
ontvangen stuur dan een email naar
secretaris@heemkundereusel.nl

Ook voor afmeldingen mailen naar
secretaris@heemkundereusel.nl

Deze HWR nieuwsbrief en oudere afleveringen
zijn terug te lezen in een archief op onze website:
heemkundereusel.nl/nieuwsbrief.html

Jan Rap en zijn maat

Detail van Yvonne Keuls' boek *Jan Rap en zijn Maat*

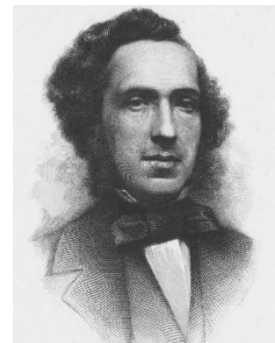
Het gezegde 'Jan Rap en zijn maat' is vrij bekend. Wat houdt deze spreuk in? Wie gebruikten dit gezegde vroeger zoal en waar komt Jan Rap en zijn maat historisch gezien vandaan?

Betekenis van Jan Rap en zijn maat

Jan Rap en zijn maat is een onvriendelijke benaming voor wat minder volk. Het betekent zoiets als: gespuis, geteisem, canaille, rapaille (rap = schurft), klootjesvolk, achterbuurtvolk. Jan Rap en zijn maat behoren dus niet tot het beste soort mensen; ze zijn zeker niet afkomstig uit de aristocratie. Men spreekt in dit verband in plaats van over Jan Rap en zijn maat, ook wel van 'Hak en zijn gemak'. Daarentegen wordt Jan Rap ook wel gebruikt voor mensen zonder een standvastig geloof, vrijzinnigen. In de encyclopedie Ensie wordt verwezen naar Het Groot Scheldwoordenboek van Marc de Coster, die meldt dat de protestantse dichter-theoloog P.A. De Génestet (1829-1861) 'Jan Rap en zijn maat' gebruikte in de zin van: *"iemand die al te snel nieuwe wetenschappelijke inzichten omarmt ten koste van religieuze opvattingen"*.

Petrus de Génestet deed dit in zijn werk Leekedichtjes uit 1860, later heruitgegeven in *Dichtwerken*, waarin hij schreef:

*"Jan Rap is zeer vrijzinnig, zeer!
Hij houdt niet van die vromen:
Hij geeft geen weerga om de leer,
En smaalt van 'breede zoomen.'
Hij vindt geen waren christengeest
Bij al die fijne kwezels;
Hij zegt 'de Liefde is 't hoogst, is 't meest,'
En scheldt hen uit voor Ezels."*

Petrus Augustus de Génestet

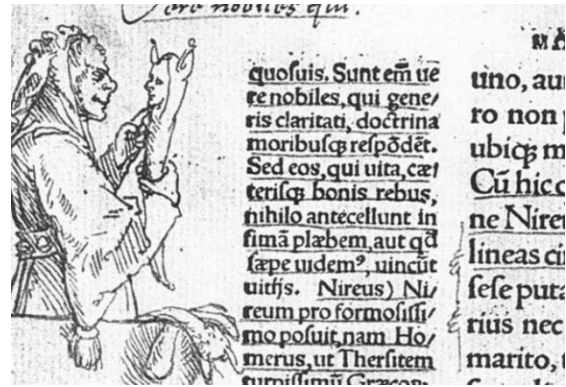
In de recente geschiedenis is het gezegde Jan Rap en zijn maat meermalen gebruikt. Bijvoorbeeld in een gelijknamig boek van Yvonne Keuls uit 1977, dat later ook verfilmd is. Ook in de Nederlandse politiek van de jaren 1980 was de term populair. Zo werden minister-president Ruud Lubbers en dienst secondant Gerard van der Wulp in *De Haagse Post* van 12 december 1987 als 'Jan Rap en zijn maat' betiteld. Ook de Centrum Democraten (CD), met hun vrij algemeen gehate voorman Hans Janmaat, is in de media wel spottend aangeduid als 'Janmaat en zijn Rap'.

Enkele oude vindplaatsen van 'Jan Rap en zijn maat'

Het gezegde Jan Rap en zijn maat was in de zeventiende eeuw een veelgebruikte benaming voor het mindere scheepsvolk op de schepen van de VOC en WIC. Maar de term werd al in de zestiende eeuw in de Nederlanden gebruikt. Vermoedelijk de oudste vermeldingen treffen we aan bij de Renaissance-man en humanist Desiderius Erasmus (1496-1536). In minstens twee van Erasmus'

werken komt Jan Rap en zijn maat als gezegde voor. In zijn Colloquia (*Gesprekken*, 1518) is – in een vertaling uit 1634 – deze passage te vinden: “...heb ick gheen ghebreck van soete ende vermakelijcke medegesellen, ja veel lieflijcker en aenghenamer alst ghemeen Jan Rap ende zijn maat?”

Eerder nog in diens beroemde Lof der zothed (oorspr. 1511; herdruk uit 1952): “Want waartoe zou het dienen, te spreken over Jan Rap en zijn maat, die toch zonder kwestie geheel mijn eigendom zijn? Zij vertoonen immers de Zothed overal in zulk een rijkdom van vormen en verzinnen dagelijks zooveel nieuwe, dat zelfs geen duizend Democritussen) daarover genoeg zouden kunnen lachen.”

Erasmus' Lof der Zothed

Andere oude vermeldingen treffen we aan bij de dichter en rederijker G.A. Bredero (1585-1618), in diens 'Klucht van een Huys-man en diens barbier' (1622) en in zijn Moortje (1617). In het laatste toneelstuk schrijft Bredero:

*“Dat weet en sietmen wel aan Jan rap en zijn maat,
En aande ghene die treck-beenen by de straat.
En an sommighe mans die haer vrouwtjes bedurven
In voeghen dat sy zijn ellendich noch gesturven!
Wat zijn de hoeren meer als fenijn voor de jeucht
En putten des bederfs, en pesten van de deucht?”*

Gerbrand Adriaenszoon Bredero

Tenslotte komt Jan Rap en zijn maat terug in het werk van de bekende dichter Joost van den Vondel (1587-1679).

Herkomst van Jan Rap en zijn maat

Duidelijk is dat Jan Rap en zijn maat al minstens sinds de vroege zestiende eeuw in onze taal bekend is. Maar hoe moet de betekenis van geteisem, gespuis, achterbuurvolk precies worden verklaard? Het ontvullende antwoord luidt dat de herkomst onbekend is. Wel hebben allerlei theorieën de ronde gedaan.

Een historische verklaring zoekt de herkomst van Jan Rap en zijn maat bij een zekere Daniël Raap (1703-1754), die in de vroege achttiende eeuw de leiding had over de Doelisten, die bijeenkwamen in de Kloveniersdoelen te Amsterdam. Deze Daniël Raap wordt wel de 'meest gehate Amsterdammer van de achttiende eeuw' genoemd. We zagen al dat dit niet kan kloppen, omdat Erasmus de uitdrukking al in 1511 gebruikte, en ook Bredero en Vondel in een aanzienlijk eerder stadium.

Andere verklaarders wijzen op het werkwoord 'rapen' of 'oprapen'. Het zou bij Jan Rap en zijn maat gaan om een 'samenraapsel', dus een zootje ongeregeld.

Weer een andere theorie wijst op Jan Rap als verkorting van het scheldwoord rapaille, waarbij 'rap' zoiets betekent als 'schurft'. Schurftvolk dus. In het Groningse dialect bestaat de uitdrukking 'rap en roet', wat staat voor 'allerlei onkruid' en daar figuurlijk wordt gebruikt voor slecht volk. Al met al blijft het dus onduidelijk waar de zegswijze Jan Rap en zijn maat etymologisch precies vandaan komt.

Bron: Historiek